

BUNKERKRANT

NIEUWSBRIEF VAN BUNKERMUSEUM Wn 12H

2020: mooie start voor Stelling 12H

Ondanks Corona en lock-down toch mooie resultaten geboekt

Terugkijkend op 2020 kunnen we zeggen dat we dat met grote tevredenheid doen. Na jarenlange voorbereidingen en hard werken, besloot het team van Bunkermuseum Wn 12H vanaf Vlielands Bevrijdingsdag, 31 mei, de deuren open te zetten voor het publiek. Dit omdat er al zoveel verzoeken voor waren geweest. Het publiek was erg nieuwsgierig naar wat al die jaren van noeste arbeid had opgeleverd. De eerste maand konden bezoekers vrij door de stelling wandelen tegen een kleine vergoeding. Er werd ook nog overall gewerkt. En er waren nog geen vrijwilligers om de ontvangtbalie te bemannen. Dat werd gerealiseerd vanaf 1 juli. Een groep van zo'n 10 vrijwilligers zorgden voor een gastvrije ontvangst voor de bezoekers en gaven uitleg over wat ze mochten verwachten tijdens de rondgang. Men kreeg ook een plattegrond mee met nog meer uitleg. De entreeprijs werd vastgesteld op €5,- p.p.. Vlielanders, Veteranen en Vrienden van Bunkermuseum Wn 12H kregen gratis toegang.

Jong en oud was geïnteresseerd

Natuurlijk brachten de beschermingsmaatregelen i.h.k.v. de corona de nodige beperkingen met zich mee. Toch konden we bezoekers blijven ontvangen. Een hoogtepunt was zeker de komst van een Russisch ondersteunings- en anti-tankkanon dat tijdens de inval in Polen en de Rus-

sische veldtocht in grote aantallen werd buitgemaakt. Dit type kanon heeft gedurende de oorlogsjaren dienst gedaan in Wn 12H.

Toen het buiten zachtjes aan kouder begon te worden, werd er in de ontvangtbunker een pelletkachel geïnstalleerd waardoor we het aangenaam warm konden houden.

In de maand november moesten we helaas de deuren 14 dagen sluiten en vanaf 14 december werd een totale lock-down van kracht die tot in 2021 gaat duren.

Al met al hebben we in 2020 grote stappen kunnen maken en mochten we bijna 8.000 bezoekers verwelkomen. Door al onze vrijwilligers werden er ruim 3500 uren vrijwilligerswerk gedraaid. Ondertussen gaan de noodzakelijke aanpassingen en werkzaamheden door en kijkt iedereen weer uit naar de dag dat we weer open kunnen.

DE COLLECTIE

De afgelopen periode werd de collectie weer met een aantal voorwerpen uitgebreid die aan ons museum geschenken werden.

Zo mochten we enkele originele aanplakbiljetten over de Winterhulp en een waarschuwingposter in de Duitse en

Nederlandse taal ontvangen van de familie Rijnders.

Vanuit Museum Tromp's Huys ontvingen we een typemachine die ooit stond in het gemeentehuis maar door de bezetter werd gevorderd en gemerkt met "Reichseigentum".

Tevens ontvingen we de kleinmodel draag-medailles van RAF Sergeant Caradoc Roberts, die op 20 mei 1942 omkwam toen ergens ten noorden van Vlieland het toestel, waarop hij boordschutter was, verongelukte. Deze zullen een speciale plaats krijgen in de galerij van gevallen.

Sgt Caradoc Roberts

Unieke uitbreiding van de collectie

Op maandag 14 september ontving Dirk Bruin een telefoontje van de firma Pronk: "Dirk, ik heb hier een kanon staan voor je..."

We gaan even terug in de tijd: in 2016 ontdekte Dirk dat er een Belgisch 47 mm anti-tank kanon, in perfecte en schietklare staat te koop werd aangeboden. Zo'n zelfde type was door de Duitsers buitgemaakt gedurende de oorlog en had op Wn 12H gestaan. Helaas kon dit kanon niet gekocht worden door De Noordwester omdat de prijs tijdens de veiling net boven het budget uit ging.

Eind 2019 vond Dirk opnieuw een kanon. Dit keer ging het om de 7.62 cm Infanteriekanone Haubitze 290 (r). Een Russisch ondersteunings- en anti-tankkanon dat tijdens de inval in Polen en de Russische veldtocht in grote aantallen werd buitgemaakt. Ook dit type kanon heeft gedurende de oorlog dienst gedaan in Wn 12H.

Dit exemplaar stond in Finland. In een defensieopslag. Na een uitgebreide mailwisseling met de Finse Domeinen lukte het Dirk om in principe 1 exemplaar te kunnen kopen. Nu moest het benodigde bedrag nog even gevonden worden en er moest een hoop papierwerk en vergunningen geregeld worden.

Voor het benodigde bedrag kon gelukkig een beroep gedaan worden op de Cultuur Historische Vereniging "Eylandt Flielandt". Zij schonken het bedrag dat benodigd was voor de aankoop en transport naar Nederland. Daarna kostte het nog veel tijd voordat alle benodigde wapenwetvergunningen en douanepapieren in orde gebracht konden worden. En ook hierbij

"In de takels aan het einde van een lange reis van Finland naar Bunkermuseum Wn 12H"

was de corona weer een vertragende factor. Finland ging ook tijdelijk dicht. Maar uiteindelijk was het dan toch zo ver, Dirk ontving bericht vanuit Finland dat ons kanon op transport was gezet. Nu maar afwachten hoelang dat transport ging duren.

En toen was daar het verlossende telefoontje op 14 september! 's Middags rond een uur of vier kwam de vrachtwagen van de fa. Pronk aan bij het Bunkermuseum Wn 12H met daarop het kanon. Nadat het gevaarte er met de autolaadkraan was afgetild hebben we met behulp van het kraantje en 4

man het kanon terrein op gereden en op z'n voorlopige plek op de appèlplaats voor de ontvangstbunker gezet. Daarna hebben we met elkaar rustig ons kanon staan bewonderen. Inmiddels heeft deze een plekje in de ontvangstbunker gekregen waar die in volle glorie en beschermd tegen de weersinvloeden, valt te bewonderen.

Tijdelijke plek: de "appèlplaats"

**Landgenoten,
bent u al Vriend van Bunkermuseum Wn 12H?
Meldt u aan en steunt het goede werk dat zij doen!**

In gesprek met Dirk Bruin

Wie ook maar 'n vraag heeft over de Tweede Wereldoorlog en dan specifiek hier op Vlieland, komt al snel terecht bij Dirk Bruin, de wandelende Wikipedia op dit gebied. Hij is dan ook een van de drijvende krachten achter het Bunkermuseum Wn 12H.

We hebben hier een vraaggesprek met hem.

Dirk, waar komt jouw interesse voor WOII vandaan en wanneer is die begonnen?

Ik heb al vanaf de lagere-schooltijd belangstelling voor het militaire. De Oost-Batterij was een favoriete speelplek, net als de tanks bij het Cavalerie Schietkamp (CSK). Mijn oom Idzard bracht mij een keer bij de plek noord van Bomenland waar de Stirling is gecrasht. Daar deed ik mijn eerste bodemvondst, een .303 huls uit de lading van het vliegtuig.

Is die interesse geografisch beperkt tot Vlieland?

Het verzamelen van spullen uit de oorlog werd geleidelijk aan uitgebreid met het verzamelen van informatie over Vlieland tijdens de oorlogsjaren. Omdat hierover vrijwel geen geschreven bronnen zijn, gebeurde dit door vraaggesprekken met Vlielanders en anderen. Toen ik met het wrakduiken begon, doken we veel op schepen die tijdens de oorlog noord van Vlieland ten onder zijn gegaan. Daarmee werd het onderzoeksgebied uitgebreid met de omliggende Noordzee.

Waar heb je al jouw kennis vergaard?

Wat voor Vlieland geldt, is deels ook van toepassing op de andere eilanden, dus kon ik ook met onderzoekers daar gegevens uitwisselen. Inmiddels ben ik ook al twee keer samen met Anke in het Bundesarchiv voor onderzoek geweest. Dat is een schatkamer als het gaat om gegevens over Vlieland in de oorlog. De interesse werd een uitgebreid onderzoek, soms tot in de kleinste details.

Hoe is het idee ontstaan voor Bunkermuseum Wn 12H?

Dat moet ergens rond 2005 aan de koffietafel van de Noordwester zijn geweest. Met mijn collega Marc ter Ellen sprak ik over de grote belangstelling die er elke keer was als wij de tentoonstelling "Vlieland tijdens de Oorlogsjaren" in de Noordwester hadden. De eerste maakte ik in 1985 samen met Jan Houter en daarna om de vijf jaar weer. Marc opperde dat we eigenlijk een vaste tentoonstelling zouden moeten hebben Maar waar?

Toen vertelde ik Marc over de nog aanwezige stelling 12H. En dat was het eigenlijke begin.

In hoeverre is de realisatie van Bunkermuseum Wn 12H de bekroning van een levenswerk?

Zo zou je het wel kunnen zien. Aardig detail is dat ik als jongen mijn eigen oorlogsmuseum had op de zolder van Dorpsstraat 21. Jan Houter schreef er in juni 1978 een stuk over voor de Harlinger-Courant dat op de voorpagina werd geplaatst onder de kop "Dirk Bruin en zijn eigen minimuseum." Dat dan 40 jaar later Bunkermuseum Wn 12H er staat, dat grotendeels steunt op mijn collectie en waar ik

samen met Marc ter Ellen het initiatief toe nam, vind ik mooi. Overigens wil ik hier ook nog weer eens gezegd hebben: dit had nooit gerealiseerd kunnen worden als er niet de fantastische en aanhoudende ondersteuning en hulp was geweest van de vrijwilligers! En natuurlijk door subsidie uit het Waddenfonds, van de Provincie Friesland en de gemeente Vlieland.

Heel veel kennis zit opgeslagen in jouw hoofd maar mag niet verloren gaan. Wat is daarvan reeds op schrift gesteld?

Ik heb inmiddels een aanzet gemaakt naar het schrijven van een boek over Vlieland tijdens de Oorlogsjaren. Dit moet echter een toegankelijk boek worden, geen wetenschappelijke publicatie. Dit betekent dat er ook veel moet

worden weggelaten. Maar ik vind het wel van belang dat die kennis en wetenschap bewaard blijft. Dit is niet allemaal opgeschreven, dus dat wordt nog een project voor de toekomst.

Op o.a. Flickr staan veel foto's in jouw albums waaronder veel over WOII, waar komen die allemaal vandaan?

Ik heb inmiddels inderdaad een aardige collectie beeldmateriaal van Vlieland tijdens de oorlog. De meeste van deze foto's heb ik gekocht op internetveilingen, vooral Ebay. Ik heb hiervoor een groot aantal zoektermen ingevuld, en zo komt dat onder mijn aandacht. Daarbij zijn er nog een paar tipgevers die ook naar dit soort materiaal zoeken, maar dan van hun regio. Beeldmateriaal van Vlieland wordt aan mij doorgegeven. Lang niet al de foto's worden door de aanbieders herkend als Vlieland, als het er niet op staat, weet men het niet. Dat betekent in de praktijk vrijwel dagelijks heel veel aangeboden foto's aanklikken om te bekijken of het niet toevallig Vlieland is.

Ik neem aan dat je inmiddels persoonlijk ook een uitgebreide verzameling militaria, objecten en boeken uit WOII bezit?

UITGELICHT

Kolenbunker

Tegenover de keuken(bunker) en gescheiden door een gang van 1,20 meter breed en die aansluit op de loopgraven, ligt nog een gemetselde ruimte de: "Kohlenbunker".

Deze ruimte is ca. 3 x 2,5 meter en ca 2,50 meter hoog en werd gebruikt voor de opslag van kolen of andere brandstof. Die brandstof was benodigd om het fornuis in de keuken het hele jaar door brandend te kunnen houden.

De keuze voor de plaats bij de keukenbunker natuurlijk logisch want de kok was de grootste verbruiker in Stelling 12H. En zo hoefde de keukenhulp die door de kok gestuurd werd dan maar een korte afstand te overbruggen om de brandstof voor zijn fornuis te halen. Ook dienden de kolen en andere brandstoffen als hout en turf om er de kachels in de verschillende verblijven mee te kunnen stoken.

De kolen werden per schip aangevoerd naar Vlieland en in de haven overgeladen op een vrachtwagen en naar Stelling

Opening voor het storten van kolen

12H gebracht. Hier aangekomen werden de kolen door een luik van 50 bij 40 centimeter in het dak van de kolenbunker gestort.

Wie dan brandstof nodig had kon dit met een emmer of kolenkit ophalen om 's winters de kachel op te stoken.

In gesprek met Dirk Bruin (vervolg)

Ja, dat klopt, ik heb door de jaren heen aardig wat verzameld. Een deel is daadwerkelijk van Vlieland afkomstig en ander deel is verworven door ruil, schenking of aan-koop. Heb wel mijn verzamelgebied afgebakend door enkel Kriegsmarine materiaal te verzamelen.

Wat blijft er op het gebied van informatie en objecten bij elkaar sprokkelen nog te wensen over voor Dirk Bruin?

Wat objecten betreft, hoop ik nog eens aan te lopen tegen een fotoalbum van een infanterist die op 12H heeft gezeten met daarin foto's die alles vertellen over het dagelijks leven en hoe de stelling er toen uit zag. Dit soort albums bestaan, althans ik zie ze soms van andere plekken van de Atlantikwall op de internetveilingen voorbij komen.

Ik ben al in het trotse bezit van een Zeiss 10 x 80 verrekijker van de Kriegsmarineartillerie. Er is echter nog een ander tamelijk zeldzaam model, de 10 x 80 mit 20 grad Schräge Einblick verrekijker van Zeiss, die ik graag aan mijn persoonlijke verzameling zou willen toevoegen. Zo'n zelfde kijker staat op onze vuurtoren en op de Brandaris. Dan moet ik echter eerst wel een aanzienlijk bedrag in de staatsloterij winnen, want die

verrekijkers zijn aan de prijzige kant.

Wordt Anke niet af en toe gek van jouw hobby en inspanningen op het gebied van WOII?

Dat valt wel mee, een voordeel van deze interesse is dat ik geen tijd heb om in de kroeg te zitten. Niet dat ik daar behoefte aan heb, dit werk geeft mij veel meer voldoening. De onderzoeken hebben ook een aantal bijzondere vriendschappen opgeleverd waar Anke ook veel plezier aan beleefde. Ik noem in dit geval de bemanning van Hampden P4324 die in 1940 een noodlanding maakte op de Vliehors, Peter Tunstall en John Brock en daarbij Harry Moyle, de Kriegsmarineartillerist Werner Albrecht, die in zijn 94ste levensjaar nog een bezoek bracht en de jarenlange vriendschap met Ruth Dreischärf, de vrouw van Enno Drieschärf, tijdens de oorlog Grenzschutz op Vlieland was.

Met dit interview hopen we u een blik gegeven te hebben op het ontstaan van Bunkermuseum Wn 12H.

Nadat de kolen zijn gelost in de haven gaan deze op vrachtwagens naar de kolenbunkers

TASTBAAR VERLEDEN

Zichtbare oorlogsrestanten op Vlieland

De Tweede Wereldoorlog mag dan 75 jaar achter ons liggen, toch kun je hier van nog tastbare bewijzen aantreffen op Vlieland. In de rubriek "Tastbaar Verleden" gaan we op zoek naar de plekken en objecten die ons herinneren aan die periode. En het verhaal dat erbij hoort.

Op 19 juni 1941 worden 37 duinhuisjes door de Wehrmacht officieel gevorderd. Inboedel wordt naar de bunkers gebracht en sommige huisjes krijgen een woonfunctie voor Duitse soldaten. Andere huisjes worden in z'n geheel verplaatst. Concrete sporen daarvan zijn niet meer zichtbaar. Huiseigenaren protesteren in augustus 1941 tegen de invordering en de Duitse bezetter stelt op 18 september 1941 een inventarislijst en een pachtcontract op, waar echter geen handtekening onder gezet wordt. In de nacht van 21 op 22 juni 1943 vertrekt een 4-motorige Lancaster om 23.20 uur -vanwege de korte nacht hebben de Engelsen weinig tijd- vanuit Wyton om Krefeld te bombarderen. Op de terugweg, waarschijnlijk langs de kustlijn, wordt het vliegtuig geraakt door Duits geschut. De piloot signaleert een groot probleem, net als hij boven Oost-Vlieland vliegt. De piloot is bang om neer te storten met ongeveer 50 brandbommen die hij nog aan boord heeft. Hij weet in het pikkedonker natuurlijk niet dat hij boven huizen vliegt en lost zijn bommen, die op drie verschillende plekken vallen. Sommige gaan af, andere niet. In het bos (tussen De Vliehorst en de Klaas Douwesvijver) ontstaan kleine brandjes die meteen geblust worden door enkele medewer-

Huisje Us Wenté

kers van Staatsbosbeheer, de 'bosch-brandweer' en wachtmeester Binnema. De opperwachtmeester, Pieter Blom, controleert het dorp: drie bommen hebben geringe schade veroorzaakt en enkele zijn niet afgegaan.

De eigenaren van twee vakantiehuisjes in het westelijke gedeelte van Duinkersoord hebben minder geluk: hun huisjes branden volledig af door om de beurt ontbrandende bommen omdat er niet genoeg bluswater is. Dit zijn huisje Martha van Age de Bock en huisje Us Wenté van Gerben Stamhuis. Na de oorlog wordt er geen schadevergoeding betaald maar de gemeente Vlieland geeft als tegemoetkoming toestemming om bij de herbouw materiaal van de bunkers te gebruiken. In 1947 wordt Us Wenté door Stamhuis herbouwd. Er is nog steeds een tekort aan bouwmaterialen en daarom worden de deuren -allemaal in verschillende maten en sommige met bijzondere sloten - uit de bunkers gehaald. Het herbouwde huis wordt "om de deuren heen gebouwd". In 1981 vinden de eigenaren

Deurslot van Duitse makelij

bij de aanbouw van een aanbouwtje verkoold hout. Dat ligt nog steeds onder het huidige huis.

...huisje werd om de deuren heengebouwd

En toen was het 2021...

We gingen 2020 uit in een lock-down. We starten 2021 met er nog eens een verlenging aan te koppelen en daar bovenop ook nog eens een avondklok. Zoals het nu staat is Bunkermuseum Wn 12H tot en met 9 februari gesloten voor het publiek.

Zal het voldoende tijd zijn om genoeg vaccinaties uit te voeren? Of zullen de meer besmettelijke varianten van covid-19 toch snel meer mensen ziek maken? Kunnen we na 9 februari weer een beetje de beperkende maatregelen verruimen? Zullen de temperaturen buiten snel oplopen waardoor het virus minder vat gaat krijgen? Wat zal 2021 ons gaan brengen? Zal er een officiële opening kunnen plaatsvinden van ons museum? Op veel plaatsen in Nederland worden al plannen gemaakt om 75+1 jaar bevrijding alsnog op gepaste wijze te vieren. We beginnen 2021 met een achterstand. Laten we hopen dat wat nog voor ons ligt, ons blij kan maken wanneer achteraf terugkijken.

UIT ONZE COLLECTIE

De Wehrmacht Einheitskanister

Eén van de objecten in de collectie van Bunkermuseum Wn 12H die u o.m. in de Kolenbunker kunt aantreffen is de Wehrmacht Einheitskanister. “En, wat mag dat dan wel zijn” zult u zich misschien afvragen?

We hebben het hier over een militair gebruiksvoorwerp dat u waarschijnlijk veel beter kent als de jerrycan.

De jerrycan (of jerrican, beide schrijfwijzen zijn juist) zoals wij die vandaag nog steeds kennen, is een in Duitsland ontwikkelde tank voor vloeistoffen, vnl. brandstof en gemaakt van plaatstaal. De inhoud bedraagt 20 liter. De jerrycan is in 1936 ontwikkeld door de firma Eisenwerke Müller & Co. in Schwelm. Door Ambi-Budd werd in 1937 een verbeterde versie ontwikkeld.

In de aanloop naar WOII hadden de Duitsers er in 1939 vele duizenden van in voorraad.

kunststof dat eerder al werd toegepast in biertanks. Hierdoor werd de tank niet aangetast door de vloeistof. De schenktuit zat niet in het midden, en boven in de tuit zat een kleine luchtleiding naar de lucht-kamer aan de andere kant van de jerrycan, zodat deze tijdens het leeg-gieten niet zou gaan “klokken”.

De Britten kwamen voor het eerst met de Duitse jerrycans in aanraking tijdens de invasie van Noorwegen in 1940. Omdat deze steviger en groter waren dan de Britse, zijn ze jerrycans gaan gebruiken die op de Duitsers waren buitgemaakt. In 1942 maakte de Engelsen opnieuw kennis met deze jerrycans in Noord-Afrika. Ze waren onder de indruk van hun bruikbaarheid. Hun eigen blikken (“cans”) waren duidelijk inferieur t.o.v. de Duitse. De blikken raakten snel lek, waardoor er veel brandstof verloren ging en ze veroorzaakten ook regelmatig

Deze “Kanister” in onze collectie is tot de jaren '80 door de buitendienst van gemeentewerken gebruikt.

Let ook op de groen/witte kleuren van de Vlielandse vlag op de voorzijde.

Deze jerrycans hadden drie handvatten, zodat één persoon in elke hand twee lege jerrycans kon dragen of door gebruik te maken van de middelste één volle, en twee personen samen één volle jerrycan konden dragen door gebruik te maken van de twee buitenste handvatten. In de zijanten van de jerrycans was een diagonaal kruis geperst waardoor een betere stijfheid van de zijwanden ontstond. De binnenkant was voorzien van een laagje

Voorbeeld van een Engelse can

brand.

De blikken werden naar Engeland gestuurd, waar ze al snel, zonder wijzigingen, in productie werden genomen.

Toen moest er nog een naam komen voor deze “cans”. Die werd al snel bedacht. Al vanuit WO I hadden de Engelsen voor de Duitse soldaten de bijnamen als “Fritz” en “Hun” maar ook “Gerry of Jerry”. En zo werd de benaming voor dit Duitse blik “Jerry can”, oftewel “Moffenblik”. Vandaag de dag heet dit blik nog steeds jerrycan en wordt het wereldwijd zo aangeduid. Behalve in Duitsland, daar zijn ze het nog steeds Kanister blijven noemen.

Colofon

De Bunkerkrant is de nieuwsbrief van Bunkermuseum Wn 12H en verschijnt 4x per jaar.

Redactie:

Joost van Bommel

Cas Straatman

Redactieadres:

jmjvanbommel@gmail.com

Aan deze uitgave werkten mee:

Dirk Bruin

Cas Straatman

Eef Botjes

CONTACT

Bunkermuseum Wn 12H

Bezoekadres: Kantonnierspad 1
8899 KD Vlieland

Postadres: Dorpsstraat 150,
8899 AN Vlieland

0562-451700

info@denoordwester.nl

Voor de openingstijden zie de website:
www.denoordwester.nl/c/bunkermuseum-wn-12h

Volg ons ook op:

BunkermuseumWn12H

Wn12H

VRIENDEN

Steun ons werk en word ook Vriend van Bunkermuseum Wn 12H.

Stuur hiervoor een e-mail naar:

info@denoordwester.nl

met uw naam, adres en de vermelding: Vriend Bunker-museum Wn 12H.

Maak een bedrag van €20,- (meer mag ook) op ons rekeningnummer:
NL 61 INGB 0007256850 tnv
Stichting De Noordwester, ovv
Vriend Bunkermuseum Wn 12H met
daarbij uw postcode en huisnummer.

Als Vriend ontvangt u onze nieuwsbrief en een Vriendenpas waarmee u het hele jaar gratis toegang tot het bunkermuseum heeft.